

Ақтөбе облысы бойынша Мемлекеттік кірістер департаментінің сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдауы

Ақтөбе қ.

"05" 07 2023ж.

КІРІСПЕ БӨЛІМ

Ақтөбе облысы бойынша Мемлекеттік кірістер департаментінің 04.05 № 233 бұйрығына сәйкес. 2023 жылы "Ақтөбе облысы бойынша Мемлекеттік кірістер департаментінің сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізу туралы".

Жұмыс тобының жетекшісі – Департамент басшысының орынбасары О.Ш. Адаев, жұмыс тобының мүшелері: А. Т. Қалменов, Б. Н. Камаладдинов, К. Е. Кенжегужин, К. Е. Берсугиров, м.н. Қазанов, М. К. Ақтаев, а. Н. Жүсіпов, Н. Т. Тоғанас, Б. ж. Жекеев, Е. А. Нұрыбаев, А. К. Нұрлин, Айжариков С. К., Майланов Б. М., Әділов Т. Н., Қоблашева Н. О., Құсайынов М. Ж., Имангазин К. К., Көбейсін Ө.Е., Картмагамбетов А. К., Намазгулова Г. Х., Абдрахманов А. А., Сахметова М. С., Болатова И. Б., Көкшин Б. Е., Костыров Н. Е., Алимбетова Ш. Т., Жұмағазин Д. Ф., Бримжанов Ш. Қ., Хамзин Ж. У., Қапаров М. Ж., Дарбаев У. Б., Мұхамедьяров А. К., Тәжина Л. Ж., Кувандыков М. К., Мусенов Б. К., Төлегенова А. Д., Ауданбай Н. Т., Есеркепова Д. Т.

Талдау мерзімі: 01.01.2022 жылдан 31.03.2023 жылға дейінгі кезең .

СИПАТТАМА БӨЛІГІ:

1. Персоналды басқару

Персоналды басқару мәселелері бойынша сыбайлас жемқорлық тәуекелдері департаментінің қызметінде тәуекелдерге ішкі талдау жүргізу кезеңінде белгіленбеген.

2. Мүдделер қақтығысын реттеу

Департамент қызметінде тәуекелдерге ішкі талдау жүргізу кезеңінде мүдделер қақтығысын реттеу мәселелері бойынша сыбайлас жемқорлық тәуекелдері табылған жоқ.

3. Мемлекеттік қызмет көрсету

3.1. Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің атауы (уму): сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың алдын алу жұмысының тиімділігін арттыру мақсатында бейінді бөлімдер есепке алу бөліміне жіберетін дұрыс ресімделмеген қорытындылар сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін құрайтынын атап өту қажет.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің сипаттамасы: салықтық өтініш түскен кезде - айлық есептік көрсеткіштің 100 еселенген мөлшерінен аспайтын қайтаруға, лауазымды тұлға (есепке алу бөлімі) салықтың, бюджетке төленетін төлемнің, өсімпұлдың артық төленген сомасын айқындайды, есепке жатқызуға және (немесе) қайтаруға жатады.

Бұл ретте салықтың, төлемнің, өсімпұлдың артық төленген сомаларын есепке жатқызу немесе қайтару есепті жүргізуге салықтық өтініш берілген салық, төлем бойынша дербес шотты ашудың бірінші күнінен бастап өспелі қорытындымен есептелген, есептелген (азайтылған), төленген, есепке жатқызылған, қайтарылған сомалар ескеріле отырып, дербес шоттың деректері бойынша жүргізіледі және (немесе)) қайтару.

Салықтық өтініш түскен кезде - айлық есептік көрсеткіштің 100 еселенген мөлшерінен асатын қайтаруға міндеттемелердің орындалуын бақылау жөніндегі лауазымды тұлға (бейінді бөлімдер) осы қайтарудың негізділігін растайтын жазбаша қорытынды (есепке алу бөліміне) ұсынады.

Қайтаруды растау немесе растамау үшін әкімшілік бөлімдер келесі жұмыстарды жүргізеді:

- салық декларациялары мен есептеулерін тексеру (камералдық бақылау) ;
- дербес шоттың деректері бойынша тексеру егер осы салық, төлем, өсімпұл бойынша есепке жатқызуды және (немесе) қайтаруды жүргізу күніне дербес шотта пайда болған оң сальдо Салық кодексінің 48-бабының 2 және 3-тармақтарында белгіленген талап қою мерзімі шегінде төленген сомалардың жиынтығынан аз немесе оған тең болса, онда дербес шоттың оң сальдосы шегінде.

Бұл ретте салықтың, төлемнің, өсімпұлдың артық төленген сомаларын есепке жатқызу немесе қайтару есепті жүргізуге салықтық өтініш берілген салық, төлем бойынша дербес шотты ашудың бірінші күнінен бастап өспелі қорытындымен есептелген, есептелген (азайтылған), төленген, есепке жатқызылған, қайтарылған сомалар ескеріле отырып, дербес шоттың деректері бойынша жүргізіледі және (немесе)) қайтару.

Оны жою бойынша ұсыныстар:

- сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің алдын алу мақсатында АЕК - тің 100 еселенген мөлшерінен аспайтын/аспайтын қайтаруға өтініштерді бірыңғай қағидаларды не есептің және (немесе) қайтарудың негізделген қорытындысының үлгісін белгілеуді ұсынамыз;
- салықтың, бюджетке төленетін төлемнің, өсімпұлдың артық төленген сомасын қайтарудың бірыңғай әдістемесін айқындау.

4. Рұқсат беру функцияларын іске асыру

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдері департаментінің қызметінде тәуекелдерге ішкі талдау жүргізу кезеңінде рұқсат беру функцияларын іске асыру мәселелері бойынша белгіленбеген.

5. Бақылау-тексеру функцияларын іске асыру

5.1. Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің атауы(УРЗ): салық төлеушілердің шағымдану кезінде бюджеттен сомаларды қайтаруды жүзеге асыруы

Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің сипаттамасы: салық төлеушілердің шағым жасау кезінде бюджеттен сомаларды қайтаруды жүзеге асыруы

Оны жою жөніндегі ұсыныстар: мүлікке билік етуді шектеудің негіздерінің бірі салық төлеушінің тексеру нәтижелері бойынша хабарламаларға шағымдануы болып табылады. Шағымдану кезінде бюджеттен ақша қаражатын қайтаруға тыйым салу қажет, өйткені шағымдану кезеңінде өндіріп алынған, сондай-ақ төленген сомалар артық төлем ретінде көрсетіледі.

5.2. Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің атауы (ТЖК): кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндет туындамаған жағдайда кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндеттің орындалуын

қамтамасыз ету ретінде кеден органының ақшаны уақытша орналастыру шотына енгізілген ақшаны заңсыз қайтарудың сыбайлас жемқорлық тәуекелі.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің сипаттамасы:" сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Қазақстан Республикасының Заңына," сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы " Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі Төрағасының 2016 жылғы 19 қазандағы №12 бұйрығына сәйкес ішкі талдау жүргізілді.

"Қазақстан Республикасындағы кедендік реттеу туралы" Кодекстің (бұдан әрі - Кодекс) 114-бабында кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндетті орындауды қамтамасыз ету ретінде енгізілген ақша сомаларын есепке жатқызу (қайтару) мәселелері регламенттелген.

Кодекстің 114 – бабының 1-тармағына сәйкес-ақшаны кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндетті орындауды қамтамасыз ету ретінде пайдаланған кезде оларды алдағы кедендік баждарды, кедендік алымдарды, салықтарды, арнайы, демпингке қарсы, өтемақы баждарын, өсімпұлдарды, пайыздарды төлеу есебіне бюджетке аудару, сондай-ақ көрсетілген ақшаны уақытша орналастыру шотынан қайтару кеден органы мынадай жағдайларда жүзеге асырады:

- 1) орындалуы кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндеттің орындалуын қамтамасыз ету ретінде енгізілген ақшамен қамтамасыз етілген кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндет толық көлемде орындалған, тоқтатылған не туындамаған;
- 2) өсімпұлдар, пайыздар бюджетке төленген;
- 3) ақшаның орнына мұндай ауыстыру кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндеттерді орындау мерзімі басталғанға дейін жүргізілген және (немесе) мұндай проценттер кедендік әкелу баждарын төлеуді кейінге қалдырғаны немесе бөліп төлегені үшін есептелген жағдайда, проценттерді төлеу мерзімі басталмағанға дейін басқа тәсілмен кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндеттерді орындауды қамтамасыз ету ұсынылды.

Іс жүзінде кедендік ресімдеу кезінде тәуекелдердің құндық бейіндері қолданысқа енгізілген кезде декларант тауарларды шығару мақсатында Мемлекеттік кірістер органының (бұдан әрі – МКҚ) депозитіне есептелген төлемдердің сомаларын енгізеді және кейіннен қолданыстағы қағидаларға

сәйкес мерзімде мәлімделген кедендік құнды растау және дәлелдеу жөнінде шаралар қабылдайды.

Егер МҚК тексеру нәтижелері бойынша мәлімделген құнды растау туралы шешім қабылданған жағдайда, қамтамасыз ету ретінде депозитке енгізілген сома қайтарылуға жатады.

Алайда, кодекстің 114-бабында нақты қайтару механизмдері жоқ. Мысалы, қамтамасыз ету сомасын қайтаруға негіз болатын құжат туралы норма жоқ (декларанттың өтініші, МҚК шешімі).

Кодексте мұндай норманың болмауы МҚК лауазымды тұлғаларына декларанттан өтініш түскенге дейін не мұндай өтініш болмаған кезде депозитке салынған сомаларды заңсыз қайтару үшін мүмкіндік береді.

Бұл ретте, декларанттың енгізілген қамтамасыз ету сомаларын қайтару құқығы мәлімделген құнды растау туралы шешім қабылданған күннен бастап туындайтынын ескере отырып, Кодекстің 114-бабына толықтырулар енгізу орынды деп санаймыз, сол арқылы осы талаптарды Кодексте бекітеміз.

Нақты регламенттің болмауы мемлекеттік кірістер органдарының лауазымды адамдары мен декларанттардың өзара қарым-қатынасынан, соманы депозиттен қайтаруда немесе тиісті өтінішсіз қайтаруда негізсіз қиындықтардан тұратын, сол арқылы оларға заңсыз артықшылық беретін әлеуетті сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін тудырады.

Бұдан басқа, аталған нормалар Министрдің бұйрығымен бекітілген "Кедендік баждарды, салықтарды, арнайы, демпингке қарсы, өтемақы баждарын төлеу жөніндегі міндеттерді орындауды тіркеу, сондай-ақ Кеден дела саласындағы қызметті жүзеге асыратын заңды тұлғаның және (немесе) уәкілетті экономикалық оператордың міндеттерін орындауды қамтамасыз ету" Мемлекеттік қызмет көрсету қағидаларында да тіркелмегенін атап өткім келеді 2018 жылғы 26 ақпандағы № 294.

Оны жою жөніндегі ұсынымдар: "Қазақстан Республикасындағы кедендік реттеу туралы" Қазақстан Республикасы Кодексінің 114-бабын мынадай мазмұндағы 3-1-тармақпен толықтыруды ұсынамыз: "уақытша орналастыру шотынан кедендік баждарды, салықтарды төлеу жөніндегі міндеттемелердің орындалуын қамтамасыз ету сомасын қайтару төлеушінің өтініші бойынша жүргізіледі".

5.3. Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің атауы (ТЖК): Кедендік бақылау нәтижесінде бұзушылықтар анықталған жағдайда, талаптарды

(хабарламаларды) қою мерзімдерін кешіктіру декларанттың бұзушылықтарды өз бетінше жоюына және оларды жауаптылықтан алып тастауына әкеп соғады.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелінің сипаттамасы: Кодекстің 150-бабының 3-тармағына сәйкес бұзушылықтар өз бетінше анықталған және жойылған жағдайларда декларант Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексінде көзделген жауаптылыққа тартылмайды.

Әдетте, мониторингтік және талдамалық жұмыстың нәтижесінде төленуге жататын кедендік төлемдер мен салықтардың мөлшеріне әсер етпейтін декларацияларды толтыру қағидаларын бұзу фактілері анықталады.

Мұндай жағдайларда, лауазымды адамдар тарапынан Еуразиялық экономикалық комиссия Алқасының 2013 жылғы 10 желтоқсандағы №289 шешімімен бекітілген "тауарларға арналған декларацияда мәлімделген мәліметтерге өзгерістер (толықтырулар) енгізу тәртібіне" сәйкес, кейіннен бұзушылықтарды өз бетінше жоя отырып, анықталған бұзушылықтар туралы хабарлау жолымен декларанттарға заңсыз артықшылықтар беру мүмкіндігі жоққа шығарылмайды.

Сондықтан декларантты кедендік декларациядағы дұрыс емес мәліметтерді мәлімдегені үшін әкімшілік жауаптылықтан шығару мақсатында осындай талаптарды қоюды әдейі кешіктіруден және анықталған бұзушылықтар туралы ескертуден тұратын сыбайлас жемқорлық тәуекелдері бар.

Оны жою жөніндегі ұсынымдар: - "Кодекстің 150-бабының 3-тармағына сәйкес бұзушылықтар анықталған кезде декларанттарға талаптар (хабарламалар) қою тәртібін" әзірлеуді және бекітуді ұсынамыз.

-лауазымды тұлғалардың талаптарды (хабарламаларды) көрсету жөніндегі іс-қимылдарының алгоритмін (тәртібін) бекітуді ұсынамыз, өйткені қандай да бір уақытша регламент жоқ, яғни мұндай талаптарды (хабарламаларды) ұсыну мерзімдерін, нысанын және т.б. бекіту.

6. Бюджет және қаржы қаражатын игеру және бөлу

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдері департаментінің қызметінде тәуекелдерге ішкі талдау жүргізу кезеңінде бюджет және қаржы қаражатын игеру және бөлу мәселелері бойынша белгіленбеген.

7. Жеке және заңды тұлғалармен шарттар жасасу

Жеке және заңды тұлғалармен тәуекелдерге ішкі талдау жүргізу кезеңінде шарттар жасасу мәселелері бойынша сыбайлас жемқорлық тәуекелдері департаментінің қызметінде белгіленбеген.

8. Ақпараттық жүйелерді әзірлеу және пайдалану

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдері департаментінің қызметінде тәуекелдерге ішкі талдау жүргізу кезеңінде ақпараттық жүйелерді әзірлеу және пайдалану мәселелері бойынша анықталған жоқ.

9. Ұйымдастырушылық-басқарушылық қызметтен туындайтын өзге де мәселелер

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдері департаментінің қызметінде тәуекелдерге ішкі талдау жүргізу кезеңінде ұйымдастыру-басқару қызметінен туындайтын өзге де мәселелер бойынша анықталған жоқ.

Қорытынды бөлім

Департамент қызметінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың алдын алу жөніндегі жұмыстың тиімділігін арттыру мақсатында жұмыс тобы бұдан әрі шаралар қабылдау үшін ҚР ҚМ Мемлекеттік кірістер комитетіне жіберуді ұсынды.